

Opinnäytetyö (AMK)

Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusohjelma

2019

Satu Heikkinen

GENRET LASTEN JA NUORTEN KIRJALLISUUDESSA

– Tarkastelussa Helsingin kaupunginkirjaston
englanninkielinen kokoelma

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusohjelma

2019 | 24 sivua, 2 liitesivua

Satu Heikkinen

GENRET LASTEN JA NUORTEN KIRJALLISUUDESSA

- Tarkastelussa Helsingin kaupunginkirjaston englanninkielinen kokoelma

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä arvioidaan Helsingin kaupunginkirjaston genreluokitusta ja sen toimivuutta lasten ja nuorten kokoelman osalta. Työssä esitellään Helsingin kaupunginkirjaston luokitusjärjestelmä sekä määritelmät eri genreille. Lisäksi tutustutaan kokoelmatyöhön, etenkin sisällönkuvailuun ja asiasanoitukseen.

Opinnäytetyössä käytetään laadullisina tutkimusmenetelminä arviointia ja haastattelua. Englanninkielisestä kokoelmasta luodaan listaus, jonka pohjalta kokoelmaa arvioidaan. Haastatteluissa kolme kirjastoalan ammattilaista kertovat mielipiteitään tämänhetkisestä genreluokituksesta.

Genreluokituksen ongelmakohtia, kuten eroja eri kielisten kokoelmien välillä käydään läpi työn loppupuolella. Lopuksi esitetään suositus, joka ratkaisisi nämä ongelmat.

ASIASANAT:

genret, kokoelmatyö, sisällönkuvailu, asiasanoitus, kirjastot, kirjastotyö, luokitusjärjestelmät

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Library and Information Services

2019 | 24 pages, 2 pages in appendices

Satu Heikkinen

GENRES IN CHILDREN AND YOUNG ADULT LITERATURE

- Evaluating the English collection in Helsinki City Library

This functional thesis evaluates the classification of genres and its functionality in Helsinki City Library's children and young adult collection. The thesis outlines Helsinki City Library's system of classification and general definitions for different genres. It also familiarizes with collection management, in particular subject cataloging and indexing.

In this thesis the qualitative research methods being used are evaluation and interview. A list is created from the English collection, and the evaluation is based on that. In the interviews three library professionals tell their opinions on the current system of the classification of genres.

The problems in the classification of genres, such as differences in the collections in different languages are highlighted at the end of the thesis. Lastly a recommendation for solving these problems is presented.

KEYWORDS:

genres, collection management, subject cataloging, subject indexing, libraries, library work, classification systems

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 HELSINGIN KAUPUNGINKIRJASTO	7
2.1 Historiaa	7
2.2 Luokitusjärjestelmä	8
2.3 Helsingin kaupunginkirjaston genret	9
3 GENREISTÄ	10
3.1 Mikä on genre	10
3.2 Genrejen arviointi	10
3.3 Fantasiakirjallisuus	11
3.4 Tieteiskirjallisuus eli scifi	12
3.5 Jännityskirjallisuus	12
3.6 Kauhukirjallisuus	14
3.7 Spekulaatiivinen fiktio	14
4 KOKOELMATYÖSTÄ JA SISÄLLÖISTÄ	16
5 GENRELUOKITUKSEN TUTKIMINEN	18
5.1 Genrelistaus	18
5.2 Haastattelut	20
6 POHDINTA	23
LÄHTEET	26

LIITTEET

Liite 1. Englanninkieliset kirjasarjat

Liite 2. Suositus genreluokituksesta Helsingin kaupunginkirjastossa

KUVAT

Kuva 1. Osa genrelistauksen excel-tilukkoa

Kuva 2. Scifi-kirjojen genremerkintöjä

Kuva 3. Kauhukirjojen genremerkintöjä

1 JOHDANTO

Helsingin kaupunginkirjastot ovat hiljattain yhtenäistäneet genreakonsa niin aikuisten kokoelman kuin lasten- ja nuortenkirjallisuuden osalta. Genrejaoista kerron lisää myöhemmin, niin suomenkielisen kuin englanninkielisen kokoelman osalta.

Sain kesätöideni aikana tehtäväksi käydä läpi Itäkeskuksen kirjaston englanninkielisen lasten- ja nuorten kokoelman kertomakirjojen, eli luokan 4.4 osalta. Tämän pohjalta tein ns. genrelistan, jonka avulla koko kaupunginkirjaston englanninkielinen lasten ja nuorten kokoelma lajiteltaisiin genreihin. Listaa tehdessä huomasin muutamia epäkohtia kuten, että kaikille kirjoille ei löydy sopivaa genreä. Vaikeuksia aiheutti muun muassa se, että jotkin kirjat kuuluisivat selvästi horror-genreen, jota ei löydy englanninkielisen kokoelman puolelta.

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen. Kyseessä on kokoelman kehittämistyö, jossa pohdin, miten mikäkin kirja päätyy mihinkin genreen ja olisiko mahdollisesti tarvetta jollekin uudelle genreryhmälle. Haastattelen Helsingin kaupunginkirjaston henkilökuntaa, ja tämän ja oman genrelista-työni pohjalta suunnittelen ohjeistuksen. Genret päätetään keskitetysti hankinnassa, mutta yksittäisistä ongelmakohtista keskustellaan myös kirjastovirkailijoiden ja kirjastonhoitajien toimesta, joten uskon että tämä opinnäytetyö on hyödyllinen Helsingin kaupunginkirjastolle.

Tartuin tähän aiheeseen, koska on tärkeää, että aineisto on esillä kirjastoissa siten, että asiakkaat löytävät haluamansa helposti. Genrejen mukainen lajittelu on selkeä keino saada aineisto järkevästi esiin, ja tehostaa muun luokituksen mukaista lajittelua. Aihe on henkilökohtaisesti kiinnostava, sillä olen suuri lasten ja etenkin nuorten fantasiakirjallisuuden kuluttaja. Haluan kehittää lastenkirjastotyötä, ja se on helpoin aloittaa omien kiinnostuksenkohteiden mukaan.

Työssä esittelen ensin Helsingin kaupunginkirjastoa ja sen luokitusjärjestelmää sekä käytössä olevat genret. Sitten käyn läpi eri genrejen määritelmiä, josta siirryn kokoelman hoitoon ja sisällönkuvailun esittelyyn. Tämän jälkeen siirryn työni toiminnalliseen osioon, eli genrelistaukseen ja haastatteluihin. Lopuksi esitän johtopäätökset ja suosituksen genreluokista.

2 HELSINGIN KAUPUNGINKIRJASTO

Helsingin kaupungin organisaatiomallissa kirjasto on yksi kulttuuri ja vapaa-ajan toimialan palvelukokonaisuuksista. Palvelukokonaisuuksia kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalla on yhteensä neljä, kirjaston lisäksi toimialaan kuuluu kulttuurin, liikunnan ja nuorison palvelukokonaisuudet. (Hel.fi 2019.) Kirjastopalveluita tarjotaan 37 kirjastossa, kahdessa kirjastoautossa, neljässä potilaskirjastossa sekä viidessä palvelupisteessä. Kirjaston palvelukokonaisuuteen kuuluu neljä yksikköä, jotka ovat aluekirjastopalvelut, keskustakirjasto Oodi, kirjastoverkon yhteiset palvelut ja valtakunnalliset kehittämisspalvelut. (Hel.fi 2019)

Helsingin kaupunginkirjasto kuuluu Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupunginkirjastojen kanssa pääkaupunkiseudun yleisten kirjastojen kirjastoverkko Helmetiin (Helsinki Metropolitan Area Libraries). Helmet-kirjastoilla on yhteistä muun muassa kirjastojärjestelmä, verkkokirjasto, kokoelmat, kirjastokortti ja käytösäännöt. Helmet-kirjastoissa on yhteensä 63 kirjastoa, kuusi kirjastoautoa ja 900 työntekijää. (Helmet.fi 2019.)

2.1 Historiaa

Helsingin kaupunginkirjasto aloitti toimintansa vuonna 1860, silloin nimellä Helsingin kansankirjasto – Folkbiblioteket i Helsingfors. Kaupungin hallintaan kirjastolaitos siirtyi vuonna 1876 ja ensimmäisen oman kirjastorakennuksen se sai vuonna 1881, kun Rikhardinkadun pääkirjastotalo valmistui. Töölön haarakirjasto ja Eteläisen haarakirjaston edeltäjä, Merimiehenkadun ”aikakauslehti- ja lastenhuone”, aloittivat toimintansa vuonna 1899 ja Sörnäisten kansankodin yksityiskirjasto liitettiin kansankirjastoon vuonna 1900. Vuonna 1910 Helsingin kansankirjasto muuttui nimeltään Helsingin kaupunginkirjastoksi. Sörnäisten haarakirjaston nimi muuttui Kallion haarakirjastoksi vuonna 1912 samalla, kun Kallioon valmistui ensimmäinen Helsingin kaupungin rahoittama kirjastorakennus. (Laakso 2010, 356.)

Vuodesta 1940 vuoteen 1963 Helsingin kaupunginkirjaston johtajana toimi Uno Saario. Hän toteutti useita uudistuksia useita uudistuksia, sivukirjastoissa siirryttiin avohyllyjärjestelmään ja otettiin käyttöön yleisökortistot. Lisäksi kirjastoihin perustettiin opintokerhoja ja opiskelunneuvojan virkoja. 1940-luvulla käynnistyi myös

järjestelmällinen sairaalakirjastotyö. 1950-luvulla käynnistyi musiikkikirjastotoiminta ja kirjaston musiikkikerhojen järjestämät kirjastokonsertit saivat hyvin yleisöä 1960-luvulle asti. Lapsille tarjottiin satutuntien lisäksi tietokilpailuja, opintokerhoja, kirjanäyttelyitä ja kirjastonkäytön oppitunteja. Vuonna 1946 Helsingin kaupunginkirjasto sai osakseen 12 Helsingin maalaiskunnan kanta- ja piirikirjastoa, tässä yhteydessä otettiin käyttöön termi sivukirjasto, joka korvasi haarakirjasto termin. (Laakso 2010, 357-358.)

Kirjastonjohtaja Sven Hirn käytti virkakaudestaan (1963-1987) suurimman osan uuden pääkirjastorakennuksen aikaansaamiseen ja kattavan sivukirjastoverkoston rakentamiseen. Uusia sivukirjastoja syntyi vain seitsemän, mutta suurin osa 35 sivukirjastosta sai toiminnalleen asianmukaiset ja modernit puitteet. Vuonna 1970 valmistui Töölön sivukirjasto, johon rakennettiin kaupunginkirjaston ensimmäinen varsinainen musiikkiosasto. 1970-luvulla kirjastoverkossa oli selviä alueellisia aukkoja, joita paikattiin kirjastoautoilla, nämä olivatkin 1980-luvulle asti ylikuormitettuja. Lastenkirjastotoimintaan otettiin mallia Ruotsista, esimerkiksi nukketheateriesitykset olivat suosittuja. Vuonna 1986 valmistui uusi pääkirjastorakennus Itä-Pasilaan. (Laakso 2010, 359-361.)

2.2 Luokitusjärjestelmä

Helsingin kaupunginkirjastolla on ollut käytössä oma luokitusjärjestelmä vuodesta 1941. Tämä luokitusjärjestelmä pohjautuu Melville Deweyn kymmenluokitukseen ja pitää sisällään kymmenen tietokirjallisuuden pääluokkaa (000-900) ja kaunokirjallisuuden luokat (0-9). (Luokitusjärjestelmä 1986.) Muutoksia vuoden 1941 luokitusjärjestelmään on tullut joitakin, esimerkiksi kaunokirjallisuuden luokka 0+ Monikielinen kaunokirjallisuus on lopetettu ja käytössä on luokat 1.-9. Lisäksi luokkiin 1.-8. on lisätty alaluokat kuvakirjoille ja sarjakuville. Luokka 1.94 sisältää unkarinkielisen kaunokirjallisuuden ja muut suomalais-ugrilaiset kielet ovat luokassa 1.9. Luokka 1.98 on saamenkielisen kaunokirjallisuuden luokka. (Luokitusjärjestelmä 1986.)

Kaunokirjallisuus jaetaan luokkiin kielen ja aineistotyyppin mukaan. Suomenkielinen kaunokirjallisuus kuuluu luokkaan 1, ruotsinkielinen luokkaan 2, saksankielinen luokkaan 3, englanninkielinen luokkaan 4, ranskankielinen luokkaan 5, italiankielinen luokkaan 6, espanjankielinen luokkaan 7 ja venäjänkielinen luokkaan 8. Muut kielet ovat luokassa 9. Kaunokirjallisuudessa, toisin kuin tietokirjallisuudessa, ei ole muotoluokkia, mutta alaluokkia on. Esimerkiksi suomenkielisen kaunokirjallisuuden osalta alaluokat ovat

seuraavat: 1.1 Kansanrunot, 1.2 Runot, 1.3. Näytelmät, 1.4 Suorasanainen kertomakirjallisuus, 1.5. Murrekirjallisuus, 1.7 Sadut, 1.79 Kuvakirjat ja 1.791 Sarjakuvat. Pääsääntöisesti muiden kielten osalta alaluokat ovat samat. (Luokitusjärjestelmä 1986, Finto.fi 2018)

2.3 Helsingin kaupunginkirjaston genret

Helsingin kaupungin kirjastot ovat valinneet tietyt genret lasten- ja nuortenkirjallisuuden hyllyjaoiksi. Nämä genret ovat osittain samoja aikuisten genrejen kanssa, esimerkiksi jännitys, fantasia, scifi ja kauhu löytyvät niin lasten kuin aikuistenkin genreistä. Aikuisilla on genreinä myös viihde ja huumori. Lisäksi aikuisten ja lasten hyllyluokista löytyy selkokirjat ja manga sekä lapsilla helppolukuiset kirjat ja aikuisilla isotekstiset kirjat. Nämä genret ja hyllyluokat koskevat luokkaa 1.4 eli kertomakirjallisuutta, paitsi manga, joka on luokassa 1.791 eli sarjakuvat.

Lastenkirjallisuuden kohdalla löytyy alaluokat 1.1 Kansanrunot, 1.2 Runot, 1.3 Näytelmät, 1.7 Sadut, 1.79 Kuvakirjat ja 1.791 Sarjakuvat. Kuvakirjoilla on olemassa kolme niin sanottua genreä, jotka ovat perhe, vaikeat asiat ja hauska oppia. Lisäksi monet kirjastot sijoittelevat suosituimmat sarjat erilleen muusta kokoelmasta, esimerkiksi omaan hyllyynsä. Näitä sarjoja ovat esimerkiksi Tatu ja Patu, Muumit, Myyrä ja Disney-kirjat.

Englanninkielisen kokoelman kohdalla lasten ja nuorten kertomakirjallisuuden, eli luokan 4.4, genret ovat: easy to read, thriller, fantasy, scifi, young adults easy to read, young adults thriller, young adults fantasy ja young adults scifi. Aikuisten englanninkielisen kokoelman genret ovat: fantasy, scifi, crime ja romance. Englanninkielisen kertomakirjallisuuden kohdalla ei siis ole genreä kauhu, eli horror lainkaan.

3 GENREISTÄ

Erilaisia genrejä, joilla kirjoja voidaan luokitella, löytyy paljon ja niitä voisi keksiä jatkuvasti lisää. Genrejen sekoittuminen lisää myös oman haasteensa tietyn teoksen genren päättämiseen. Mikä on siis genren määritelmä? Mitä kaikkia genrejä löytyy kirjastoista? Mitkä ovat minkäkin genren ominaispiirteet? Tässä luvussa koitetaan saada selvyys näihin kysymyksiin ja pohditaan millä eri tavoin genrejen arviointia voi suorittaa.

3.1 Mikä on genre

Genren, eli lajin tai kirjallisuudenlajin, voi määritellä laajasti ryhmäksi teoksia, jotka valitaan vähintään yhden yhteisen piirteen perusteella. Kirjallisuuden päälajeina on pidetty epiikkaa, lyriikkaa ja draamaa, ja alalajeja on eroteltu muun muassa aiheen, rakenteen ja tyylin mukaan. (Hosiaisuusluoma 2003, 271-272.) Tieteentermipankki taas kertoo genren olevan ”sellaisten teosten luokka, joita yhdistävät useat kirjallisuushistorialliset, tyyllilliset tai rakenteelliset piirteet.” (2018)

Itse termi genre on johdettu latinankielen sanasta genus, joka viittaa suvun ja sukupuolen lisäksi ryhmään, jolla on yhteisiä ominaisuuksia (Heikkinen & Voutilainen 2012, 17). Elottomista asioista puhuttaessa genus merkitsee myös lajia tai laatua. Vanhin säilynyt taiteenlajeja käsittelevä teos on Aristoteleen Runousoppi, josta myös genren käsite on peräisin. (Mäntynen ym. 2006, 13.)

Nämä edeltävät määritelmät liittyvät erittäin vahvasti kirjallisuustieteeseen, ja tässä opinnäytetyössä käsittelen termiä ”genre” kuitenkin kirjastoissa käytettävän genreluokituksen osalta. Tämä genreluokitus toimii kirjastoissa tavallaan hyllyluokituksen jatkeena.

3.2 Genrejen arviointi

Hyllyluokituksen ja sen myötä myös genrejen arvioinnista on tehty useita erilaisia opinnäytetöitä. Voidaan arvioida kokoelman tiettyä osaa, kuten chick lit -kirjallisuutta, englanninkielistä kokoelmaa tai science fiction- ja fantasiakokoelmia (Lahtinen 2017, Saarinen 2015, Karppanen 2011). Toisaalta voidaan tutkia myös asiakkaiden ja

henkilökunnan kokemuksia genrejaottelusta tai tehdä asiakastytyväisyyskysely hyllyluokituksista ja genremerkinnöistä (Hiltunen 2019, Kopperoinen & Puisto 2014). Lisäksi on tehty opinnäytetyö siitä, millaisia luokitusjärjestelmistä poikkeavia hyllytysratkaisuja eri kirjastoista löytyy (Ervasti & Pohto, 2017). Näissä opinnäytetyöissä on käytetty tutkimusmetodeina pääasiassa kyselyitä ja haastatteluita. Karppasen opinnäytetyössä on käyty läpi Turun pääkirjaston scifi-, fantasia- ja kauhukirjallisuuskokoelmat ja luotu aiheyhmäluettelo niin suomen-, ruotsin- kuin englanninkielisistä teoksista. Lisäksi Karppanen on saanut alan asiantuntijoilta listat heidän mielestään tärkeitä genrekirjallisuuden teoksista, joita verrattiin kirjaston kokoelmaan. (2011, 6-7, 45.) Genreluokituksen arviointia voi siis lähestyä monesta näkökulmasta, monesti opinnäytteissä tärkeimpänä on nostettu esiin asiakastytyväisyys. Itse keskityn genrejen arvioimiseen kirjastoammattilaisen näkökulmasta.

3.3 Fantasiakirjallisuus

Kirjallisuuden sanakirjassa fantasiakirjallisuus määritellään ei-uskonnolliseksi kirjallisuudeksi, joka käsittelee yliluonnollista, sadunomaista tai tuonpuoleista ja kertoo arkikokemusta noudattamattomista mystisistä ja maagisista tapahtumista (Hosiaisuus 2003, 238). Kaikki kaunokirjallisuus on kirjailijan mielikuvituksen ja fantasian tuotos, mutta realistisessa kirjallisuudessa muovataan todellisuutta, kun taas fantasiakirjallisuudessa pyritään rikkomaan käsitys todellisuudesta. Lapset hyväksyvät fantasiatekstien magian ja yliluonnollisuuden samalla lailla kuin itse leikkiessään mielikuvitusleikkejään. Fantasiakertomuksilla on paljon samankaltaisuuksia perinteisiin kansansatuihin. Nuori sankari saa tehtävän, joka vie hänet matkalle, jossa hän kohtaa joko auttajia tai vihollisia ja kamppailun jälkeen hyvä voittaa. Fantasiakirjallisuudessa esiintyy aina jossain muodossa toinen maailma, joko täysin fantastinen maailma, kaksi rinnakkaista maailmaa, joissa on väylä todellisen ja fantastisen välillä tai todellinen maailma, johon maagiset elementit tunkeutuvat. (Boglund & Nordenstam 2010, 280.) Fantasiakirjallisuudesta voidaan puhua silloin kun teos keskittyy elementteihin, joiden tiedämme olevan mahdottomia arkitodellisuudessamme. Kuitenkin myös esimerkiksi maaginen realismi sisältää paljon fantasiaa ja monet vanhat teokset sisältävät yliluonnollisia elementtejä, joten nekin voitaisiin luokitella fantasiaksi. Fantasiakirjallisuutta tutkitaan pääsääntöisesti anglosaksisesta ja romaanisesta koulukunnasta, joista romaaninen keskittyy maagisen realismin tutkimukseen ja

anglosaksinen englanninkielisen populaarin fantasiakirjallisuuden tutkimukseen. (Sisättö 2003, 5-7.) Tunnettuja fantasiakirjoja ovat muun muassa J.R.R. Tolkienin Hobitti ja Taru Sormusten Herrasta, J.K. Rowlingin Harry Potter-sarja, C.S. Lewisin Narnia-sarja ja Ursula K. Le Guinin Maameren tarinat. Uusi suosikki lasten fantasiakirjoissa on Erin Hunterin Soturikissat-sarja, joka on saavuttanut suursuosion monessa maassa.

3.4 Tieteiskirjallisuus eli scifi

Tieteiskirjallisuus termi määritellään Kirjallisuuden sanakirjassa tieteen ja tekniikan todellisiin tai kuviteltuihin saavutuksiin pohjautuvaksi kaunokirjallisuudeksi (Hosiaisuus 2003, 929). Tieteiskirjallisuudessa tuodaan esille novumeita, eli uusia keksintöjä tai asioita, esimerkiksi aikakoneita, uusia planeettoja tai poikkeavia yhteiskuntia. Novum voidaan luoda joko tunnetuista tosiseikoista johtamalla, projisoimalla tai laajentamalla tai hyppäämällä täysin uusiin olosuhteisiin tieteellisen maailmankuvan sisällä. (Sisättö & Jerman 2004, 9-10.) Tieteiskirjallisuuden käsikirjassa kerrotaan tieteiskirjallisuuden vähittäismääritelmäksi, että tarina pitää sisällään jotain uutta ja yllättävää, jonka taustalla on tieteellinen tai johdonmukaisen jäsentävä selitys. Tarkemmat määritelmät saattavat kuitenkin vaihdella suuresti eri tutkijoiden mukaan. (Soikkeli 2015, 9-10.) Kirjassa Utopia- ja tieteiskirjallisuus Suomessa: bibliografia 1803-2013 todetaan tieteiskirjallisuuden olevan kaksinapainen lajityyppi, jonka toinen napa on dystopia/utopia. Tieteiskirjallisuus sijoittuu monesti avaruuteen tai tulevaisuuteen ja tarinoissa esitettyjen tapahtumien tulee pohjautua tieteeseen ja tarinoilla tulee olla kytkös todelliseen maailmaan. (Koponen 2014, 11.) Tunnettuja tieteiskirjallisuuden teoksia ovat esimerkiksi Douglas Adamsin Linnunradan käsikirja liftareille, Margaret Atwoodin Orjattaresi, Edgar Rice Burroughsin Mars-sarja, Arthur C. Clarken 2001 Avaruusseikkailu ja Jules Vernen Kapteeni Nemo (Koponen 2014, 148-227).

3.5 Jännityskirjallisuus

Jännityskirjallisuus termiä ei löydy Kirjallisuuden sanakirjasta, mutta sen voi rinnastaa etenkin termeihin trilleri, rikosromaani, salapoliisiromaani sekä agentti- ja vakoiluromaani. Trillerin jännittävät tapahtumat etenevät dramaattisesti rikoksen ympärillä ja trilleri saattaa olla muun muassa rikos- tai poliisiromaani, kovaksikeitetty dekkari, vakoilukertomus, seikkailuromaani tai kauhukertomus. Trilleri kehittyi 1900-

luvulla, ja sen juuret ovat goottilaisessa romaanissa ja kauhukirjallisuudessa. (Hosiaisuusluoma 2003, 949.) Rikosromaanin on salapoliisi-, poliisiromaanin tai trillerin, jossa pyritään selvittämään rikoksen ja rikollisen motiivit ja saamaan syyllinen rangaistavaksi (Hosiaisuusluoma 2003, 786). Rikoskirjallisuuden teoksissa murha tai muu rikos yritetään selvittää asiantuntevan tutkijan toimesta, ja rikollinen toimittaa oikeuden eteen. Rikoskirjallisuus pitää sisällään monenlaisia teoksia, eikä ratkaistavana ole läheskään aina murha. Kirjallisuudentutkijoilla on eriäviä mielipiteitä rikosromaanin ja esimerkiksi salapoliisiromaanin suhteesta toisiinsa. Ne voidaan joko nähdä samanarvoisina, tai rikosromaanin voidaan pitää pääkäsitteenä, jonka alalaji salapoliisiromaanin on. Muita rikosromaanin alalajeja on eri näkökulmien mukaan esimerkiksi trilleri, jännityskertomus, arvoitusdekkari tai poliisiromaanin. (Arvas & Ruohonen 2016, 9-14.) Rikosromaanit voidaan jaotella myös rikoskirjallisuuteen ja rikolliskirjallisuuteen. Rikoskirjallisuudessa kuvataan, kuinka rikos selvitetään ja syyllinen paljastetaan, kun taas rikolliskirjallisuudessa keskitytään rikollisen motiiveihin, ulkoisiin ja sisäisiin konflikteihin sekä rikoksesta langetettuun rangaistukseen. (Koskinen 2009, 9.) Salapoliisiromaanissa rikoksen selvittämiseen osallistuu ratkaisevasti yksityisetsivä eli salapoliisi eikä lukijalta pitäisi salata mitään rikoksen ratkaisemisen kannalta oleellista (Hosiaisuusluoma 2003, 814). Agentti- ja vakoiluromaanin on seikkailu- ja jännityskirjallisuuden alalaji, jossa keskeisiä hahmoja ovat agentit ja vakoojat (Hosiaisuusluoma 2003, 26). Lasten jännitys- ja rikoskirjallisuudessa lakia ja järjestystä edustaa myös asiantunteva tutkija, tässä tapauksessa kuitenkin amatöörietsivä, joka on lapsi (Boglund & Nordenstam 2010, 156). Klassisessa salapoliisiromaanissa rikos tapahtuu kirjan alussa ja jännitys suuntautuu taaksepäin. Trillerissä taas jännitys suuntautuu eteenpäin, ja rikos tapahtuu vasta kirjan edetessä, eikä lukija tiedä miten kaikki tulee päättymään. Nuorille suunnatut jännitysromaanit saattavat olla hyvinkin väkivaltaisia ja kirjoihin sekoitetaan myös usein yliluonnollisia elementtejä. (Boglund & Nordenstam 2016, 104.) Tunnettuja jännitys- tai rikoskirjailijoita ovat esimerkiksi Arthur Conan Doyle (Sherlock Holmes-kirjat), Agatha Christie, Robert Ludlum, Georges Simenon, Patricia Highsmith, Reijo Mäki ja Leena Lehtolainen. Lasten jännityskirjoista klassikoita ovat muun muassa Enid Blytonin Viisikko-sarja ja Carolyn Keenen Neiti Etsivä-kirjat. Uudempia lasten jännityssarjoja ovat esimerkiksi Kalle Veirton Etsivätoimisto Henkka ja Kivimutka, Katarina Mazettin Seikkailuserkut ja Johanna Hulkon Geoetsivät.

3.6 Kauhukirjallisuus

Kauhuromaaneissa, tai -kertomuksissa, luodaan kauhun ilmapiiri kuvaamalla pelottavia ja järkyttäviä tapahtumia (Hosiaislouma 2003, 402). Kahuromaaneissa voi esiintyä muun muassa vampyyreitä, zombeja, ihmissusia tai muita yliluonnollisia olentoja (Nummelin 2016, 129-156). Monet kauhutarinoiden hirviöt ovat saaneet alkunsa kansanperinteestä tai erinäisistä uskomuksista. Yliluonnollisia olentoja suomalaisessa tarinoissa ovat muun muassa haltiat, peikot, jättiläiset ja piru. (Leppälahti 2018, 17-21.) Amerikkalaisia olentoja ovat esimerkiksi intiaaniperinteeseen kuuluva windigo (tai wendigo), isojalka (bigfoot, Kanadassa sasquatch) sekä eteläamerikkalaisista muodonmuuttajista ihmisjaguaari (Leppälahti 2018, 38-42). Myös aaveet ja kummittelu ovat olleet pitkään osa ihmisten tarinoita. Kuolemaa on ollut vaikea ymmärtää, ja kummitustarinoiden aaveet eivät yleensä saa rauhaa ennen kuin ovat hoitaneet jonkin keskeneräisen asian loppuun. Aaveet liittyvät usein myös oleellisesti vanhoihin rakennuksiin. (Leppälahti 2018, 67-87.) Kauhukirjallisuuden tunnettuja teoksia ovat muun muassa Horace Walpolen *Otranton linna*, Ann Radcliffen *Udolpo*, Mary Shelley'n *Frankenstein*, Bram Stokerin *Dracula*, Robert Louis Stevensonin *Tohtori Jekyll ja herra Hyde*, Edgar Allan Poen *Kultakuorianen*, Aino Kallaksen *Sudenmorsian*, Stephen Kingin *Carrie*, Brett Easton Ellisin *Amerikan psyko* sekä nuorille suunnattu R.L. Stinen *Goosebumps*-sarja (Leppälahti 2018, 105-133).

3.7 Spekulatiivinen fiktio

Termi spekulatiivinen fiktio, eli spefi on kirjallisuutta, joka luo arkitodellisuudesta poikkeavan maailman. Termin käyttö on yleistynyt 2000-luvulla ja nykyisin se on kattotermi kaikelle kummalle. (Matilainen 2014, 17.) Yleinen suomalainen ontologia kertoo spekulatiivisen fiktion alakäsitteiden olevan fantasia-, kauhu- ja tieteiskirjallisuus sekä kyberpunk ja steampunk. Tieteen termipankki listaa spekulatiivisen fiktion alakäsitteiksi dystopian, maagisen realismin, fantasian, paleofiktion, tieteiskirjallisuuden, kyberpunkin, kauhukirjallisuuden, utopian ja uuskumman. Maaginen realismi on syntynyt Latinalaisessa Amerikassa, ja teoksissa realismilla on suurempi osuus kuin maagisella. Esimerkiksi Gabriel García Márquezin *Sadan vuoden yksinäisyys* on maagista realismia. (Matilainen 2014, 29.) Paleofiktio sijoittuu esihistorialliseen aikaan ja perustuu joko todelliseen tai täysin keksittyyn maailmaan. Paleofiktiiviset tarinat ovat sukua joko

fantasialle tai tieteiskirjallisuudelle, riippuen kirjailijan luoman maailman ja kulttuurin taustoittamisesta ja lähteistä. Paleofiktiota on muun muassa Jean M. Untinen-Auelin Maan lapset-sarja. (Matilainen 2014, 35.) Uuskumma eli New Weird on kokeellista, lajien välisiä rajoja rikkovaa ja korkeakirjalliseen ilmaisuun pyrkivää kirjallisuutta. Se on melko uusi lajityyppi ja ammentaa fantasian perinteestä. (Matilainen 2014, 34.).

4 KOKOELMATYÖSTÄ JA SISÄLLÖISTÄ

Kokoelmatyö voidaan ajatella joko päivittäin tehtävänä kokoelmanhoidollisena työnä tai yleisenä pohdintana kokoelmien luonteesta. Päivittäiseen kokoelmatyöhön liittyviä tehtäviä ovat esimerkiksi hyllytys, poistot, aineiston korjaus ynnä muut käytännön toimenpiteet. Kun taas kokoelmaa pohditaan yleisellä tasolla, tulee miettiä sekä kirjaston että asiakkaiden näkökulmasta sitä miten saavutettava kokoelma on. Miten aineisto on järjestetty ja aseteltu hyllyille ja miten tämä edistää tai hankaloittaa sen käyttöä. (Wilén & Kortelainen 2007, 18.) Kokoelmanhoidollisilla asioilla on siis suuri merkitys asiakkaalle paitsi kokoelman sisällön osalta, niin myös sen osalta miten kokoelmaa tuodaan esiin kirjastoissa. Kokoelman tulisi olla yleisessä kirjastossa mahdollisimman monipuolinen, jotta kirjastosta löytyisi luettavaa kaikille. Kuitenkaan aivan kaikkea ei voi löytyä yhden kirjaston kokoelmasta, mutta erilaiset kirjastokimpat ja esimerkiksi kaukolainapalvelu auttavat kirjastoja kattavamman kokoelman tarjoamisessa.

Sisällönkuvailu mahdollistaa sisällöllisesti tietynlaisten dokumenttien löytymisen, ja täydentää luettelointitietoja (Suominen ym. 2009, 18-19). Sisällönkuvailuun liittyy oleellisesti aboutness-käsite, eli *what is the document about*, jonka avulla koitetaan selvittää dokumentin ydinsanoma (Suominen ym. 2009, 141). Sisällönkuvailun välineitä ovat luokitus ja indeksointi. Luokitus tehdään luokituskaavan avulla ja indeksoinnissa teoksen sisältöä kuvataan avain- tai asiasanojen avulla. Avainsanat ovat luonnollisen kielen termejä, jotka on poimittu kuvattavasta dokumentista. Asiasanat taas ovat kontrolloitujen sanastojen termejä. (Saarti 1999, 25-26.) Asiasanoilla ja avainsanoilla toisin sanoen siis kuvaillaan dokumentin tai teoksen sisältöä. Asiasanat auttavat asiakkaita löytämään kirjoja esimerkiksi tiettyyn aiheeseen liittyen. Käytännössä asiasanat näyttäytyvät asiakkaille kirjaston tietokannasta hakiessa hakusanoina. Asiakas saattaa hakea yksinkertaisimmillaan esimerkiksi hakusanalla "fantasiakirjallisuus", tai etsiessään tietynlaista kirjaa saattaa hakusana olla vaikkapa "lohikäärmeet". Näillä kummallakin hakusanalla saattaa löytyä samoja kirjoja, mutta myöskin eri kirjoja. Hakusanat yhdistämällä taas saa tarkemmin rajatun hakutuloksen, eli lähtökohtaisesti vähemmän teoksia.

Muun muassa eri genrejä edustavat kirjat eritellään muusta kokoelmasta hyllyluokituksen avulla. Hyllyluokitus ja sisällönkuvailu ovat kuitenkin kaksi eri asiaa. Hyllyluokituksella tuodaan yhteen saman tyyppinen aineisto, jotta asiakas löytää

samanlaisia teoksia helposti, esimerkiksi genren perusteella. Sisällönkuvailu taas auttaa asiakasta löytämään teoksia juuri johonkin tiettyyn aiheeseen liittyen, olivat ne sitten genreltään mitä tahansa aineistoa. (Saarti 1996, 36.) Hyllyluokitus voidaan tehdä kolmella eri tavalla. Omaksi hyllyryhmäksi voidaan joko erottaa muutamia yksittäisiä genrejä, kuten salapoliisiromaanit tai tieteiskirjallisuus. Toisaalta voidaan eritellä viihdekirjallisuus ja vakavampi kaunokirjallisuus toisistaan ja luoda luokitukset vain viihdekirjallisuudelle. Haastavin vaihtoehto on luokitaa kaikki kaunokirjallisuus omiin ryhmiinsä. (Saarti 1996, 38-39.)

Käytännössä genreluokituksessa monet klassikot jätetään rauhaan, eikä niitä välttämättä laiteta mihinkään genreen tai ne säilytetään niin sanotussa alkuperäisessä genressään. Esimerkiksi Mary Shelley'n *Frankenstein* kuuluu kauhukirjallisuuden klassikoihin, vaikka se on täynnä tieteiskirjallisuuden elementtejä. Myös Astrid Lindgrenin *Mestarietsivä Blomkvist*-kirjat olisivat täysin sopivia jännityskirjallisuuteen, mutta Helsingin kaupunginkirjastoissa ne ovat tavallisen kertomakirjallisuuden hyllyssä, sillä sieltä löytyvät kaikki muut Lindgrenin teokset. Lisäksi jotkin kirjallisuuden klassikot saattavat löytyä niin lasten tai nuorten kokoelmasta sekä aikuisten kokoelmasta. Tästä esimerkkinä J.R.R. Tolkienin *Hobitti* ja *Taru Sormusten Herrasta*-trilogia.

5 GENRELUOKITUKSEN TUTKIMINEN

Opinnäytteessäni hyödynsin tutkimusmenetelminä laadullisia menetelmiä, genreluokituksen arviointia ja tutkimushaastattelua, tarkemmin sanottuna teemahaastattelua. Tutkimushaastattelut eroavat toisistaan lähinnä sen perusteella, kuinka kiinteästi kysymykset on muotoiltu ja kuinka paljon tilannetta jäsennetään (Hirsjärvi & Hurme 2001, 43). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, joka on kohdennettu tiettyihin teemoihin. Koska haastattelu etenee tiettyjen teemojen mukaan, tulee tutkittavien ääni vahvemmin esiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-48.)

Kesällä 2018 töideni yhteydessä kävin läpi Itäkeskuksen kirjaston englanninkielinen lasten- ja nuorten kokoelman kertomakirjojen, eli luokan 4.4 osalta, ja tarkistin ovatko kaikki kirjat oikeassa genressä. Tämän työni pohjalta muutettiin koko Helsingin kaupunginkirjaston kokoelma yhtenäiseksi genrejen osalta. Käydessäni läpi genrelistoja, huomasin kuitenkin muutamia epäkohtia. Kaikille kirjoille ei tuntunut löytyvän sopivaa genreä. Etenkin hieman uudemmassa kirjallisuudessa, usein nimenomaan nuortenkirjallisuudessa, sekoitetaan genrejä toisiinsa, mikä vaikeuttaa niille sopivan genreluokituksen valintaa. Lisäksi englanninkielisen kokoelman kohdalla genreistä puuttuu kokonaan kauhu eli horror, joten kauhukirjat päätyivät joko thriller tai fantasy genreen, riippuen kirjan sisällöstä. Suurin osa kauhukirjoista sopi enemmän thriller genreen, joka viittaa kuitenkin lopulta enemmän jännitys- kuin kauhukirjallisuuteen. Etenkin tämä sai minut ajattelemaan olisiko genreluokituksessa vielä englanninkielisen kokoelman osalta jotain kehittämisen varaa. Näiden ajatusten pohjalta lähdin selvittämään voisiko genrejako vielä parantaa, ja miten.

Tässä työssä käyn läpi tämänhetkisen tilanteen genrejen suhteen ja pohdin kuinka genrejako voisi vielä kehittää ja muokata entistä toimivammaksi. Kaiken tämän tavoitteena on lopulta se, että aineisto saataisiin kirjastoissa esille niin että se on asiakkaille mahdollisimman helposti löydettävissä.

5.1 Genrelistaus

Kun sain tehtäväkseni genreluokituksen tarkistuksen ja genrelistojen läpikäymisen, tiesin jo etukäteen joistakin teoksista ja kirjailijoista tarkasti mihin genreen ne kuuluvat. Muiden

osalta kävin kunkin kirjailijan listalta löytyvät teokset läpi systemaattisesti aakkosjärjestyksessä. Minulla oli siis käytössäni valmis lista, excel-taulukko, jossa oli kaikki lasten ja nuorten englanninkielinen kertomakirjallisuus. Tässä listassa oli sarake jokaiselle yksittäiselle niteelle ja sen viivakoodi, julkaisuvuosi, nideluokka, tekijän nimi ja teoksen nimi, esimerkkinä kuva 1. Nideluokka on tässä tapauksessa sama asia kuin genreluokka, sillä kaikilla teoksilla ei tietenkään ole mitään genreä. Excel-taulukon sai järjestettyä tekijän sukunimen mukaan, mikä helpotti listan työstämistä. Tähän listaan lisäsin siis uuden sarakkeen teosten mahdollisille uusille genreille. Mikäli kirjan genre pysyi samana, sen kohdalle ei tullut merkintää. Monien teosten kohdalla täytyi vain muokata genreluokka suomenkielisestä englanninkieliseen. Joidenkin kohdalla genre oli selvästi väärä, ja sen pystyi vaihtamaan ilman suurempaa tutkimista. Teokset, joiden kohdalla olin epävarma genrestä, vaativat enemmän tutkimista.

30091046301381	2013	4.4	Whitaker, Alecia, kirjoittaja	The queen of Kentucky / Alecia Whitaker	1	4.4 YOUNG ADULTS
30091044298332	2013	4.4 YOUNG ADULTS FANTASY	White, Kiersten, kirjoittaja	Sister assassin / Kiersten White	9	4.4 YOUNG ADULTS SCIFI
30091053637503	2015	4.4	Whiteborn, Harriet, kirjoittaja	Violet and the smugglers / Harriet Whiteborn illustrated by Becka Moor	1	4.4 THRILLER
30091039751089	2011	4.4 EASY TO READ	Whybrow, Ian, kirjoittaja	Harry and the dinosaurs : the snow smashers! / Ian Whybrow illustrated by Pec	10	
30091046788124	2013	4.4 EASY TO READ	Whybrow, Ian, kirjoittaja	Save that train! / Ian Whybrow illustrated by Mark Beech	4	
30091032894522	2006	4.4 EASY TO READ	Wilkes, Angela, kirjoittaja	The adventures of King Arthur / retold by Angela Wilkes adapted by Gill Harvey	3	
30091038515220	2010	4.4 NUORET	Williams, Carol Lynch, kirjoittaja	The chosen one / Carol Lynch Williams	4	4.4 YOUNG ADULTS
30091046250190	2013	4.4 NUORET	Williams, Katie, kirjoittaja	Absent / Katie Williams	3	4.4 YOUNG ADULTS

Kuva 1. Osa genrelistauksen excel-taulukkoa

Tärkein työväline genrelistan tutkimisessa oli Sierra-tietokanta, josta pystyin tarkistamaan kirjojen asiasanoitusta, ja tämän perusteella päättämään mihin genreen kirja kuuluu. Aina kuitenkin asiasanoitukseen ei voinut luottaa tai se oli puutteellinen. Niinpä joitakin kirjoja myös luin ja sitä kautta pyrin selvittämään mihin genreen kyseinen teos kuuluu. Loin myös englanninkielisen kokoelman osalta listan, johon on merkattu erikseen kirjasarjat, jotka kuuluvat tiettyyn genreen (Liite 1).

Käytin genrejen tarkistamisessa omaa päätäntävaltaa ja esimerkiksi kaikki kirjat, joissa on jokin yliluonnollinen elementti, laitoin automaattisesti fantasiaan. Jos esimerkiksi kirjassa on velhoja, se kuuluu fantasiaan. Vampyyrit olivat suuri haaste tässä genretarkistuksessa, sillä monet vampyyrit saattavat esiintyä kirjoissa pelkoa aiheuttavina yliluonnollisina olentoina, jolloin teos kuuluisi kauhu genreen. Toisaalta etenkin nuortenkirjoissa vampyyrit saattavat olla myös ihastuksen kohteita, tai jopa parisuhteessa tavallisen kuolevaisen kanssa, jolloin kirja ehkä kuuluisi pikemminkin fantasia genreen. Valitettavasti englanninkielisessä kokoelmassa ei ole kauhu genreä, niinpä päätin laittaa jotkin vampyyrejä sisältävät kirjat jännitys genreen.

Etenkin lasten fantasiakirjat aiheuttivat myös välillä päänvaivaa, sillä monissa satukirjoissa on yliluonnollisia elementtejä, kuten lohikäärmeitä tai keijuja. Tässä

asiasanoitus auttoi, ja jos asiasanoista löytyi ”sadut” tai ”saturomaanit” tiesin jättää kirjan tavalliseen kaunokirjallisuuteen. Välillä täytyi lukea kirja, tai ainakin tutkia sitä hieman tarkemmin, ja varmistaa sillä mihin genreen, jos mihinkään se kuuluu.

Joidenkin kirjojen kohdalla mietin, onko scifi niille oikea genre. Scifi-kirjallisuuden kohdalla olisi oleellista, että kirjassa on jonkinasteinen tieteellinen pohja. Kuitenkin utopiat ja dystopiat ovat osa tieteiskirjallisuutta ja monien nykypäivän nuortenkirjojen pohjana on dystopia. Monissa tapauksissa tiede ei kuitenkaan ole mitenkään läsnä kirjassa, on vain synkkä tulevaisuuden kuvaus ilman sen tarkempaa selitystä mikä tilanteeseen on johtanut, ja tämä synkkä tulevaisuus toimii pohjana käytännössä aivan tavalliselle rakkausromaanille.

5.2 Haastattelut

Haastattelin lasten ja nuorten genreihin liittyen kolmea Helsingin kaupunginkirjaston työntekijää, Lauri Seutua, Leena Nurmela ja Satu Ahosta. Lauri Seutu toimii erikoiskirjastonhoitajana Maunulan kirjastossa, lasten- ja nuortenosastolla. Leena Nurmela on Itäkeskuksen kirjaston lasten- ja nuortenosastolla erikoiskirjastonhoitajana. Satu Ahonen työskentelee erikoiskirjastovirkailijana Kontulan kirjastossa ja on mukana lasten ja nuorten englanninkielisen aineiston valintatiimissä. Jatkossa viittaa haastateltaviin lyhenteillä LS (Lauri Seutu), LN (Leena Nurmela) ja SA (Satu Ahonen).

Tämänhetkiseen genreluokitukseen olivat kaikki haastateltavat melko tyytyväisiä. LS totesi genreluokituksen olevan osittain ihan onnistunut, mutta sanan genre viittavan alalajeihin ja aihepiireihin ja joissain kohtaa aihepiiri olisi osuvampi nimitys kuin genre. Genreluokitus on kuitenkin hänen mielestään käytännöllinen systeemi. SA:n mielestä genreluokitus on onnistunut englanninkielisen aineiston osalta ihan kohtuullisen hyvin. Suomenkielisen aineiston osalta voisi hänen mielestään olla olemassa esimerkiksi viihde luokka, johon voisi sijoittaa useamman kirjoittajan sarjakertomuksia.

Kun puhuimme genreluokituksen epäkohdista tai ongelmatapauksista, nostivat sekä LN että LS esille ongelmat kirjojen sijoituspaikasta kokoelman osalta. LN totesi, että on olemassa mielipide-eroja siitä, kuuluko kirja lasten vai nuorten kokoelmaan ja LS, että rajat nuorten ja aikuisten ja toisaalta nuorten ja lasten välillä ovat häilyviä. LN sanoi myös, että hän olisi säilyttänyt joitain genrejä, jotka poistettiin, kuten esimerkiksi genren nuoret novellit. Lisäksi LN totesi, että monelle lapselle on tärkeää, mistä hyllystä hän

poimii kirjan. Esimerkiksi jännityssarja Lasse-Maijan etsivätoimisto on siirretty genreuudistuksen myötä helppolukuisiin, vaikka saattaisi olla lapsen mielestä kivampi poimia se jännityshylystä. Eri kielisten käännösten tulisi olla LS:n mukaan samassa genressä ja osastolla ja LN huomautti, että tässä on huomattu puutteita, mutta asia on kuitenkin täysin korjattavissa. SA on huomannut, että joidenkin, lähinnä yksittäisten ja hieman vanhempien niteiden kohdalla, on luettelointitiedoissa aivan oikein esimerkiksi tieteiskirjallisuus, mutta genreksi onkin laitettu vain young adults, eikä näitä yksittäisiä niteitä korjata keskitetysti. SA on havainnut ongelmalliseksi myös sen, että englanninkielisestä kokoelmasta puuttuu genre kauhu, eli horror, ja kauhukirjoja on laitettu genreen thriller, sillä reaali maailmassa selvitettävät mysteerit ja selittämättömät kammatukset eroavat toisistaan suuresti. SA sanoo myös, että voisi olla olemassa jokin ”vaarallinen suhde”-tyyppinen luokka, johon voisi sijoittaa esimerkiksi paranormaaleja romansseja sisältäviä kirjoja, joissa rakastutaan yliluonnolliseen olentoon.

Haastatteluissa kysyin myös haastateltavien mielipidettä termistä spekulatiivinen fiktio, ja voisiko tämä mahdollisesti olla genrenä toimiva. LS oli sitä mieltä, että spekulatiivinen fiktio voisi olla oma genrensä, mutta sille tasolle ei kuitenkaan kannata lähteä, koska sitten kokoelma alkaa hajota todella moneen genreen. LN pohti, että olisiko spekulatiivinen fiktio tarpeeksi koherentti kokonaisuus, tulisiko genrestä liian kirjava, jos siihen kuuluu fantasia, scifi, paranormaalit romanssit, dystopiat ja niin edelleen. SA sanoi spekulatiivisen fiktion olevan ikään kuin kattotermi fantasialle, scifille, dystopioille, paranormaaleille romansseille ja muille vastaaville kirjoille. SA kertoi järjestäneensä Kontulassa nuorten englanninkielisen kokoelman kahteen hyllykokonaisuuteen, joista toisessa on realistinen kirjallisuus ja toisessa spekulatiivinen fiktio. Mutta tämänkin hyllyjärjestelyn ongelmaksi tulevat ne thriller-kirjat, joissa osassa on yliluonnollisia elementtejä. SA huomautti, että myös suomenkielisen kokoelman kohdalla tällainen jaottelu voisi olla ihan hyvä, sillä jotkut lukijat eivät missään nimessä halua kirjoissa olevan minkäänlaisia ”outouksia” tai yliluonnollisia elementtejä, kun taas toiset haluavat nimenomaan juurikin niitä lukemiseltaan.

LN totesi, että genreluokitus tuskin on ikinä täysin valmis, aina tulee uusia tarpeita ja genreluokituksen tulee vastata niihin. LS oli sitä mieltä, että nyt olisi hyvä pitäytyä olemassa olevissa genreissä, eikä kannata suin päin lähteä genrettämään uusia juttuja, sillä se on niin suuri työrupeama. Genretyötä kuitenkin tehdään jatkuvasti, ja kirjaston intrassa huomautetaan epäkohdista, jotka sitten korjataan. SA huomautti, että ehkä

jonkun genreluokan voisi vielä tarvita lisää, ja pohti myös aikuisten crime- ja lasten ja nuorten thriller-luokan erikoisuutta.

6 POHDINTA

Kaiken kaikkiaan kirjallisuuden jaottelu eri genreihin ei ole aivan niin yksinkertainen asia, kun miltä se vaikuttaa. Joidenkin teosten kohdalla on aivan selvää mihin genreen ne kuuluvat, mutta monien kohdalla valinta ei olekaan kovin helppo. Ja etenkin tänä päivänä genrejen yhdistely ja sekoittaminen on todella yleistä, joten teos ei välttämättä edes kuulu pelkästään yhteen genreen. Minkä takia genreluokittelua sitten pitää tehdä? Genreluokittelun ehkä tärkein syy on se, että se auttaa asiakkaita löytämään heitä kiinnostavia kirjoja. Monesti lukijat haluavat lukea tiettyntyyppistä kirjallisuutta, ja kun löytää itseään puhuttelevan aihepiirin, on siinä helppo pysytellä. Kirjaston henkilökunnan tulee toki myös auttaa asiakkaitaan löytämään uutta luettavaa ja mahdollistaa mukavuusalueen ulkopuolelle astumisen.

Jos ajatellaan Helsingin kaupunginkirjaston genreluokitusta kokonaisuutena, on se erittäin toimiva. Genreluokat jännitys, fantasia, scifi ynnä muut ovat jo pidempään olleet käytössä ja ovat asiakkaille tuttuja. Ongelmia tulee vastaan ehkä enemmänkin yksittäisten niteiden kohdalla ja eroavaisuuksissa eri kielten välillä. Genreluokitus on myös uudistunut vasta hiljattain, joten genremerkinnät ovat vielä melko kirjavina, kuten kuvissa 2 ja 3 näkyy. Uudet genremerkinnät ovat tekstitarroja, joissa lukee esimerkiksi scifi, kauhu tai jännitys. Vanhoja merkintöjä ovat erilaiset piirretyt kuvat tai symbolit, tai pelkät kirjainlyhenteet kuten SCI tai FAN.

Kuva 2. Scifi-kirjojen genremerkintöjä

Kuva 3. Kauhukirjojen genremerkintöjä

Mielestäni genreluokitus on aivan selvästi asia, joka herättää keskustelua ja pohjautuu monesti hyvin pitkälti ihmisten henkilökohtaisiin näkemyksiin. Yksittäisiin teoksiin on vaikea ottaa kantaa, sillä niistä varmasti väännetään kättä ikuisesti, esimerkiksi jonkin sarjan kuuluminen lasten vai nuorten kokoelmaan. Joillakin yksittäisillä muutoksilla genreluokitusta saisi kylläkin mielestäni vielä toimivammaksi.

Ehkä merkittävin asia, mihin kiinnitin huomiota genrelaistausta tehdessäni, oli kauhugenren puuttuminen englanninkielisen lasten ja nuorten kokoelmista. Vaikkakin englanninkielinen kokoelma on melko pieni suomen- ja ruotsinkieliseen kokoelmaan verrattuna, olisi mielestäni silti tärkeää, että kyseinen genre olisi olemassa. Lasten ja nuorten kokoelman osalta genre thriller ehkä voisikin vielä jotenkin pitää sisällään myös kauhukirjallisuuden, mutta aikuisten kokoelman osalta genre crime ei todellakaan kuvaa monia kauhuelementtejä sisältäviä teoksia.

Genrejen sekoittuminen ja yhdistyminen aiheuttaa hankaluuksia sopivan genren päättämiseen. Tähän olisi mielestäni suureksi avuksi termin spekulatiivinen fiktio hyödyntäminen jollain tavalla. Spekulatiivinen fiktio, eli spefi, on lopulta kuitenkin kattotermi kaikelle kummalle, kaikille teoksille, joista löytyy uskomattomia tai yliluonnollisia elementtejä. Haastatteluissa kävi selväksi, että täysin uuden genreluokan muodostaminen koetaan haastavaksi. Resursseja menisi paljon kaiken genreaineiston uudelleen merkitsemiseen, ja genrenä spefi tuntuisi vieraalta ja sekavalta. Ehkä genrejä

ei tarvitsisi varsinaisesti laittaa uusiksi ja esimerkiksi muuttaa kaikkia fantasia- tai scifi-kirjoja spefi-kirjoiksi, mutta voisi luoda hyllyn nimeltä spekulatiivinen fiktio. Tähän hyllyyn voisi sitten laittaa vierekkäin kaikki scifi-, fantasia- ja kauhukirjat, jolloin esimerkiksi saman kirjailijan eri tyyppiset spefi-kirjat löytyisivät samasta paikasta. Tämä tietenkin edellyttäisi englanninkielisen kokoelman osalta sitä, että käyttöön otettaisiin genre *horror* ja mahdollisesti luotaisiin kuitenkin genre *spefi*, jota voitaisiin käyttää epäselvien teosten genreluokkana.

Uskon erittäin vahvasti, että genreluokitusta kannattaa vielä pohtia uudelleen Helsingin kaupunginkirjastossa. Toki äskettäin käyttöön otettu kellutusjärjestelmä vie tällä hetkellä ja vielä jonkin aikaa paljon työvoimaresursseja, ja genrejen osalta tehdään vain välttämättömiä muutoksia. Mutta toivoisin, että muutaman vuoden sisällä olisi mahdollista tutkia genrejen tilaa uudestaan ja tehdä lisää hienosäätöä luokitukseen. Suosituksessani esitän millainen genreluokitus pitäisi mielestäni olla. (Liite 2.)

LÄHTEET

- Arvas, P. & Ruohonen, V. 2016. Alussa oli murha: johtolankoja rikoskirjallisuuteen. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Boglund, A. & Nordenstam, A. 2010. Från fabler till manga: litteraturhistoriska och didaktiska perspektiv på barn- och ungdomslitteratur. Malmö: Gleerups.
- Boglund, A. & Nordenstam, A. 2016. Från fabler till manga 2: litteraturhistoriska och didaktiska perspektiv på ungdomslitteratur. Malmö: Gleerups utbildning.
- Ervasti, A. & Pohto, K. 2017. Vaihtoehtoisia hyllytysratkaisuja Suomen yleisissä kirjastoissa. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017060412243>
- Finto.fi: Helsingin kaupungin luokitusjärjestelmä. 2019. <http://finto.fi/hklj/fi/> (Viitattu 21.5.2019)
- Heikkinen V.; Voutilainen E.; Lauerma P.; Tiililä U. & Lounela M. 2012 Genreanalyysi – tekstitutkimuksen käsikirja. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Hel.fi: Kirjaston palvelukokonaisuus <https://www.hel.fi/kulttuurin-ja-vapaa-ajan-toimiala/fi/tietoa-meista/kirjaston-palvelukokonaisuus/> (Viitattu 29.5.2019)
- Hel.fi: Toimialakaavio <https://www.hel.fi/static/liitteet/kulttuurin-ja-vapaa-ajan-toimiala/Toimialakaavio-2019-naytto-iso-rgb.jpg> (Viitattu 29.5.2019)
- Helmet-sivusto. https://www.helmet.fi/fi-FI/Info/Mika_Helmet_on (Viitattu 29.5.2019)
- Hiltunen, M. 2019. Genreluokitus Eepos-kirjastoissa : Asiakkaiden ja henkilökunnan kokemuksia kaunokirjallisuuden genrejaottelusta. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201902212594>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hosiaislouma, Y. 2003. Kirjallisuuden sanakirja. Juva: WS Bookwell Oy.
- Karppanen, P. 2011. Turun kaupunginkirjaston science fiction- ja fantasiakokoelmien evaluointi. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011061412018>
- Koponen, J. 2014. Utopia- ja tieteiskirjallisuus Suomessa: bibliografia 1803-2013. Helsinki: Avain.
- Kopperoinen, A. & Puisto, T.M. 2014. Hyllyjä selaamassa : Asiakastytyväisyyskysely hyllyluokituksista ja genremerkinnöistä neljässä kirjastossa. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014060211329>
- Koskinen, J-P. 2009. Harkittu murha: Kohti täydellistä rikosromaanin. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Lahtinen, L. 2017. Chick lit -kirjallisuus Suomen yleisissä kirjastoissa - maakuntakirjastojen tarkastelua. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017113019043>
- Leppälähti, M. 2018. Kaiken maailman kauhua: kauhu ilmiönä ja harrastuksena. Turku: Apatura.
- Luokitusjärjestelmä. 1986. Helsinki: Helsingin kaupunginkirjasto.
- Matilainen, H. 2014. Mitä kummaa: opas kotimaiseen spekulatiiviseen fiktion. Helsinki: Avain.

Mäntynen, A.; Shore S. & Solin A. 2006 Genre – tekstilaji. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Nummelin, J. 2016. Kovaa kyytiä ja kaunokaisia: kirjoituksia lajityyppikirjallisuudesta. Turku: Kustantamo Helmivyö.

Saarinen, K. 2015. Englanninkielisen kaunokirjallisen kokoelman arviointi: Oulun kaupunginkirjaston aikuisten osastolle. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015113018596>

Saarti, J. 1996. Romaanit hukassa?: kertomakirjallisuuden hyllyluokituksen vaikutus kirjastonkäyttöön ja kertomakirjallisuuden lainaukseen. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Saarti, J. 1999. Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun aspektit: kirjastoammattilaisten ja kirjastonkäyttäjien tekemien romaanien tiivistelmien ja asiasanoitusten yhdenmukaisuus. Oulu: Oulun yliopisto.

Sisättö, V. 2003. Ulkomaisia fantasiakirjailijoita. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Sisättö, V. & Jerman, T. 2004. Ulkomaisia tieteiskirjailijoita 1. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Soikkeli, M. 2015. Tieteiskirjallisuuden käsikirja. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Suominen, V.; Saarti, J. & Tuomi, P. 2009. Bibliografinen valvonta: johdatus luetteloinnin ja sisällönkuvailun menetelmiin. Helsinki: BTJ.

Tieteen termipankki: genre. 2018. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:genre> (Viitattu 24.11.2018)

Tieteen termipankki: spekulatiivinen fiktio. 2019 http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:spekulatiivinen_fiktio (Viitattu 2.12.2019)

Wilén, R. & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Yleinen suomalainen ontologia <http://www.yso.fi/onto/yso/p27925> (Viitattu 2.12.2019)

Englanninkieliset kirjasarjat

Black, Holly: Magisterium-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

Cass, Kiera: Selection-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS

Cast, P. C.: The house of night-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

Clare, Cassandra: The mortal instruments-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

The infernal devices-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

The dark artifices-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

Collins, Suzanne: Hunger games-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS SCIFI

The Underland chronicles – 4.4 FANTASY

Condie, Allyson Braithwaite: Matched-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS SCIFI

Dashner, James: Maze runner-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS SCIFI

De la Cruz, Melissa: Blue Bloods novel-sarjat – 4. 4 YOUNG ADULTS FANTASY

Fitzpatrick, Becca: Hush, hush-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

Garcia, Kami: Beautiful creatures-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

Hunter, Erin: Warriors-sarja – 4.4 FANTASY

Seekers-sarja – 4.4 FANTASY

Jefferies, Cindy: Fame School-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS

Maas, Sarah J.: Court of thorns and roses-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

Meyer, Stephenie: Twilight-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

Oliver, Lauren: Delirium-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS SCIFI

Rayburn, Tricia: Siren-trilogia – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

Riordan, Rick: Percy Jackson-sarja, Trials of Apollo-sarja, Heroes of Olympus-sarja, Magnus Chase-sarja, Kane Chronicles-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

Roth, Veronica: Divergent-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS SCIFI

Simon, Francesca: Horrid Henry-sarja – 4.4 EASY TO READ

Smith, L.J. (tai muut kirjoittajat): Vampire diaries-sarja – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

Stine, R.L.: Goosebumps-sarja – 4.4 THRILLER

St. John, Lauren: A Laura Marlin mystery-sarja – 4.4 THRILLER

Turtschaninoff, Maria: The Red Abbey chronicles – 4.4 YOUNG ADULTS FANTASY

Westerfeld, Scott: Uglies-trilogia – 4.4 YOUNG ADULTS SCIFI

Suositus genreluokituksesta Helsingin kaupunginkirjastossa

Lasten genret:

Hyllyluokka: Spekulaatiivinen fiktio

1.4 Fantasia

1.4 Scifi

1.4 Kauhu

1.4 Spefi

1.4 Jännitys

1.4 Opettelyn lukemaan

1.4 Helppolukuiset

1.4 Selkokirjat

Lasten englanninkieliset genret:

Hyllyluokka: Speculative fiction

1.4 Fantasy

1.4 Scifi

1.4 Horror

1.4 Spefi

1.4 Thriller (tai mahdollisesti 1.4 Crime, kuten aikuisilla)

1.4 Easy to read

Nuorten genret:

Hyllyluokka: Nuorten spekulatiivinen fiktio

1.4 Nuoret fantasia

1.4 Nuoret scifi

1.4 Nuoret kauhu

1.4 Nuoret spefi

1.4 Nuoret jännitys

1.4 Nuoret helppolukuiset

Nuorten englanninkieliset genret:

Hyllyluokka: Young adults speculative fiction

1.4 Young adults fantasy

1.4 Young adults scifi

1.4 Young adults horror

1.4 Young adults spefi

1.4 Young adults thriller (tai 1.4 Young adults crime)

1.4 Young adults easy to read